

**A 2019-es tunéziai választások (1.)
Belpolitikai dinamikák**

The 2019 Tunisian Elections (1)
Dynamics of Domestic Policy

BRUCKER BALÁZS

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Szalai Máté

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

Fax: + 36 1 279-5701

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Brucker Balázs, 2019

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2019

ISSN 2416-0148

Összefoglalás: 2019 őszén Tunézia polgárai parlamenti és elnökválasztásokon döntöttek a jövőjükéről. A 2014-ben elfogadott új alkotmány félelnöki rendszert vezetett be, amelynek alapja egy ún. „kétfejű” (duális) végrehajtói struktúra: az egyik fejét az elnök, a másikat a kormányfő jelenti. Bár a nagyobb hatalom a miniszterelnök kezében összpontosul, bizonyos kérdések (kül- és védelempolitika, belbiztonság) az államfő kvázi kizárólagos kompetenciájába tartoznak. A választásokon régi és új (korábban parlamenti képvisellel nem rendelkező) pártok jelöltjei, valamint függetlenek szálltak harcba a választópolgárok voksaiért. A tunéziai választási rendszer következménye, hogy a győztes párt egyedül nem lesz képes megszerezni a parlamenti többséget, így koalíciókötésre kényszerül. A jelen kétrészes elemzés célja, hogy felvázolja a tunéziai választásokat megelőző és azokat követő belpolitikai dinamikákat, különös tekintettel a koalíciókötésre, valamint a kormányfő és a köztársasági elnök közötti együttműködésre.

Abstract: *In the fall of 2019, Tunisian citizens decided on their future in parliamentary and presidential elections. With the adoption of the new Constitution in 2014, a semi-presidential system of government was introduced in Tunisia; it is a dual executive system in which a president of the Republic exists alongside a head of government. Although greater power is concentrated in the hands of the prime minister, certain issues (foreign and defence policies, internal security) fall within the quasi-exclusive competence of the head of state. In the elections candidates of old and new (not represented yet in the Tunisian parliament) parties and independent candidates fought for the vote of the electors. Due to the specificities of the Tunisian electoral system, the victorious party cannot win alone an outright majority in the Parliament, and will thus be forced to form a coalition. The aim of this two-part analysis is to outline domestic policy dynamics ahead of and after the elections in Tunisia, with particular regard to coalition-buildings and the cooperation between the head of government and the president of the Republic.*

BEVEZETÉS

Tunéziáé a 2011-es „arab tavasz” egyetlen tényleges sikertörténete, amelynek során elűzték a hatalomból a Nyugat-barát, de autokratikus eszközökkel kormányzó Zín el-Ábidín ben Ali (a továbbiakban: Ben Ali) elnököt. Az azt követő politikai fejlődéseket azonban nem kísérte gazdasági növekedés, így az utóbbi években egyre nőtt az elégedetlenség, sokasodtak az utcai tüntetések.

Tunézia 2019 utolsó harmadában – a 2011-es parlamenti és a 2014-es parlamenti és elnökválasztás után – ismét az urnákhoz járult: szeptember 15-én tartották az elnökválasztás első, október 13-án pedig a második fordulóját, míg október 6-án a törvényhozási választást rendezték meg. A szeptemberi elnökválasztás első fordulójának eredményeképpen két, politikai tapasztalattal nem rendelkező elnökjelölt jutott a második fordulóba: Nabíl Karui és Kaisz Szaíd. Ez némiképp előrevetítette

a 2019 októberében megrendezett parlamenti választások bizonyos tendenciáit is. E két voksolás nemcsak Tunézia és az arab országok, hanem az Európai Unió – és azon belül is különösen a Földközi-tenger partján fekvő országok – számára is meghatározó lesz, hiszen – mint ahogy eddig több ízben láthattuk – az észak-afrikai politikai instabilitás a kivándorlás növekedéséhez vezet, amelynek elsődleges célpontjai az Európai Unió országai lehetnek.

Dolgozatomban a tunéziai választások kimenetelét, illetve várható következményeit elemezve arra keresem a választ, hogy az „arab tavaszt” követő gazdasági és azzal összefüggő társadalmi válság miként érintette a „rég” parlamenti pártokat, és hogy mivel magyarázható a korábban parlamenti képviseléssel nem rendelkező politikai erők népszerűsége.

Az elemzés a tunéziai választások kontextusának felvázolását követően bemutatja a szavazatok leadását megelőző és azt követő belpolitikai dinamikákat, különös tekintettel a koalíciókötésre, valamint a kormányfő és a köztársasági elnök közötti együttműködésre. Először a 2011-es forradalom utáni tunéziai állapotok rövid áttekintése révén igyekszem rávilágítani az észak-afrikai ország politikai dinamikájának főbb jellemzőire, majd a speciális félelnöki rendszer főbb vonásait tekintem át. Ezt követően a meghatározó társadalmi és politikai törésvonalak felvázolása, majd a tunéziai pártrendszer és a nagyobb pártok bemutatása következik. Végül – a tunéziai választási rendszer főbb sajátosságainak bemutatása után – a parlamenti és az elnökválasztás kimenetelének lehetséges következményeit elemzem.

POLITIKAI ÉLET A FORRADALOM UTÁNI TUNÉZIÁBAN: ISZLÁM VS. LAIKUS DEMOKRÁCIA, „TERMÉSZETELLENES KOALÍCIÓK”, POLITIKAI INSTABILITÁS

A 2011. januári – a nyugati sajtó által (az ország nemzeti virágára utalva) „[jázminos forradalom](#)” néven emlegetett – eseménysorozat az addigi elnök, Ben Ali bukásához és az országból való elmeneküléséhez vezetett. A 2011. október 23-án megrendezett szabad választásokat a korábbi autoriter rendszerben betiltott Újjászületés Mozgalom (a továbbiakban: Ennahda) nevű [mérésékelt iszlamista párt nyerte meg](#), azonban mivel nem sikerült az alkotmányozó nemzetgyűlésben többséget szereznie, végül két szekuláris párttal tudott csak kormányzóképes koalíciót alakítani, Hamadi Dzseballi vezetésével.

Az iszlamista–szekuláris kormány ugyanakkor nem tudott megbirkózni az előtte tornyosult és mind súlyosabbá vált gazdasági, társadalmi, politikai és biztonságpolitikai problémákkal, valamint az ellenzéki politikusok ellen – feltehetőleg szélsőséges dzsihádisták fegyveresek által – elkövetett [merényletek](#) miatt kialakult tömegtüntetésekkel. Ez utóbbiak a kormány, főleg az Ennahda ellen irányultak, ugyanis [a lakosság jelentős része a mérsékelt iszlamistákat tartotta felelősnek az ellenzéki szereplőkkel való leszámolásért](#). A tüntetések 2013 októberében csúcsosodtak ki, amikor is [ezrek lepték el a nagyvárosok utcáit](#), a kormány lemondását

követelve. A képviselők közel egyharmada [bojkottot hirdetett](#), azaz nem vett részt a parlament munkájában, hogy így akadályozza az alkotmányozási folyamatot. A tüntetések hatására 2013 februárjában megtörtént a miniszterelnök-csere, 2014 januárjában pedig egy pártoktól független kormányfő vezette szakértői kormány felállítása. Az új kormánynak 2014. január 27-én sikerült pontot tennie az egyik leg-
égetőbb kérdés, a tunéziai alkotmány megalkotása végére.

Az Ennahda vezetősége – a párt választási programjával ellentétben – az alkotmánytervezetben a [törvényhozás és a jogrendszer forrásává kívánta tenni az iszlám jogot](#). Ám ezt az alkotmányozó nemzetgyűlésben helyet foglaló szekuláris pártok mereven elutasították. Végül az Ennahda nemet mondott a saját szélsőségesei és a szélsőséges szalafista csoportok követelésének, és [elutasította a sariának](#) a készülő alkotmányba történő bekerülését. A döntést erősen motiválta az a tény is, hogy az iszlámnak a szalafisták által képviselt változata idegen a közel fél évszázados szekuláris hagyományokkal rendelkező tunéziai társadalom számára.

A létrejött alkotmány a maga nemében egyedülálló az arab világban, mivel teljes körű vallásszabadságot biztosít, garantálja a női egyenjogúságot, illetve rendelkezik az elnök és (a „miniszterelnök” új elnevezésének megfelelően) a kormányfő közötti hatalommegosztásról, továbbá létrehozta az alkotmánybíróság intézményét – bár ez utóbbi felállítása [évek óta várat magára](#).

2014 őszén törvényhozási választást tartottak, amelyen az iszlamisták leváltását megcélzó világi párt, [a Nidá Túnisz győzedelmeskedett](#). Mivel azonban csupán 85 képviselői helyet szerzett a 217 fős parlamentben (míg az Ennahda 69-et), nem sikerült a mandátumok többségére szert tennie, s így koalíciókötésre kényszerült. Az Ennahda vezetője, Rásid Ganúsi elismerte pártja vereségét, és kijelentette, hogy hazája stabilitása érdekében [bármivel hajlandó együttműködni](#). A 2014 őszén megtartott elnökválasztáson szintén a Nidá Túnisz jelöltje, Bédzsi Káid esz-Szebszi pártelnök diadalmaskodott. Bár a választások előtt a Nidá Túnisz programjának középpontjában az Ennahda leváltása állt, az ország kormányozhatósága érdekében a politikusaik két kisebb laikus párt mellett az iszlamistákkal is koalícióra léptek. Ez a nagykoalíció ideig-óráig biztosította ugyan az ország kormányzásához szükséges többséget, de a legnagyobb támogatottságot élvező két párt elveszítette a hitelét a választók szemében. Ez viszont nem független attól a ténytől, hogy 2015-ben két jelentősebb merénylet is történt az országban ([Bardo Múzeum](#), [Port el Kantaoui](#)), így a turizusból származó bevételek jelentős mértékben megcsappantak, és munkahelyek is szűntek meg.

A Habib Eszid által vezetett kormányt megbénította a koalíciót alkotó négy párt érdekharca, ezért 2016-ban új kormányt kellett alakítani, akkor már Jusszef Sahíd (szintén a Nidá Túnisz tagja) vezetésével. 2018 januárjában kiterjedt tüntetéssorozat kezdődött Tunézia-szerte: a fiatalok a magas árak, [a 15, illetve a fiatal diplomások körében a 30 százalékot is elérő munkanélküliség, valamint a magas \(6,4%-os\) infláció](#) és a kormány megszorító politikája ellen tiltakoztak. A kivezényelt [rendőrök erőszakkal próbálták levérni a tüntetést, s ennek során egy ember életét veszítette, és többen megsérültek](#). Hogy a tunéziai választási és pártrendszer korántsem segíti a stabil kormánytöbbség kialakítását, azt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy

2016 óta Sahíd vezetésével három különböző összetételű koalíció is alkotta már a kormánytöbbséget (1. táblázat).

1. táblázat
A Jusszef Sahíd által vezetett kormánykoalíciók (2016–2019)

Kormányzati időszak	A kormánykoalíciót alkotó pártok
2016–2018	Nidá Túnisz – Ennahda – Afek Túnisz – Demokratikus és Szociális Út – Al Dzsumuri – Al Mubadara
2018–2019	Nidá Túnisz – Ennahda – Afek Túnisz – Demokratikus és Szociális Út – Masru Túnisz
2019	Tahia Túnisz – Ennahda – Afek Túnisz – Demokratikus és Szociális Út – Masru Túnisz

Emellett a 2014-es választások győztese, a Nidá Túnisz a – részben az iszlamistákkal alkotott nagykoalíciónak a párton belüli negatív megítélése miatti – [kilépések következtében](#) 2019-re már csak a harmadik legnagyobb frakcióval rendelkezett a tunéziai parlamentben, idén pedig – Sahíd párttagságának megszűnését követően a kormányból is kiszorult.

2019 őszén tehát egy rendkívül fragmentálódott szekuláris tábor küzdött a választópolgárok voksaiért. Ráadásul a tunéziai politikai rendszer specifikus jellege miatt nemcsak a törvényhozási, de az elnökválasztás kimenetele is meghatározó lehet az ország jövője szempontjából.

A TUNÉZIAI FÉLELNÖKI RENDSZER: KOOPERÁCIÓ VAGY KOMPETITIVITÁS?

A 2014-ben kihirdetett alkotmány – az önkényuralommal való szakítás jegyében – a korábbi elnöki rendszer helyett egy új, [Maurice Duverger francia jogász-politológus terminológiájával](#) élve, ún. félelnöki (félprezidenciális) rendszert vezetett be, amely az elnöki és a parlamentáris struktúra kombinációját jelenti. Az alapja egy ún. „kétféjű” (duális) végrehajtói struktúra, amelynek az egyik fejét az elnök, a másikat pedig a kormányfő jelenti.

A két végrehajtói hatalmi ág bizonyos „munkamegosztás” szerint működik. A köztársasági elnök a parlamentáris rendszerekben szokásosnál szélesebb körű jogosítvánnyal rendelkezik. Az [alkotmány](#) 77. cikke szerint az elnök a protokolláris feladatai ellátásán kívül törvényjavaslatot is benyújthat a parlamentnek, és bizonyos esetekben fel is oszthatja az országgyűlést. A tunéziai kormányzati rendszerben – a franciaországi szisztémához hasonlóan – a köztársasági elnök kvázi kizárólagos kompetenciájába tartozik a kül- és a védelempolitika, valamint a belbiztonság kérdése, míg a kormányfő felel a kormány általános politikájáért. Az elnök hirdeti ki a parlament által elfogadott jogszabályokat, vagy

dönthet úgy is, hogy második olvasatra visszaküldi a parlamentnek, amelynek akkor már egyszerű helyett abszolút többséggel kell azt elfogadnia.

Egyértelmű tehát, hogy abban az esetben, ha az állam- és a kormányfő más-más (lényeges ideológiai különbséget mutató) politikai párt tagja – e jelenséget a politikatudományban társbérletnek (*cohabitation*) szokás nevezni –, a köztük lévő konfliktus megbéníthatja az állam működését. Ha viszont ugyanaz a párt birtokolja a köztársasági elnöki és a kormányfői posztot is (valamint a parlamenti többséget), akkor igen jelentős hatalom koncentrálódik az adott politikai csoportosulásnál. Márpedig ez egy olyan – az autoriter rendszerből épp csak kilábaló, demokratikus hagyományokkal nem rendelkező – országban, mint Tunézia, némi veszélyt hordozhat magában, különösen annak fényében, hogy az alkotmánybíróság máig sem állt fel. Ugyanakkor az ennyire magas szintű hatalomkoncentráció lehetősége csekély, hiszen a tunéziai parlament fragmentáltsága miatt nagy valószínűséggel egyetlen párt sem tudja megszerezni és birtokolni a törvényhozásban a többséget.

A társadalmat és a politikát meghatározó törésvonalak igen gyakran tetten érhetők a politikai pártok választási retorikájában is, és az elnökválasztás kapcsán determinálták, hogy a második fordulóba nem jutott pártok melyik elnökjelölt támogatására kérik fel a választóikat.

A FŐBB POLITIKAI TÖRÉSVONALAK

A tunéziai politikában három olyan törésvonal azonosítható, amely az elit, a társadalom (a választók), valamint a politikai kultúra és ideológia szintjén egyaránt tetten érhető.

1. *Szekulárisok vs. iszlamisták (progresszisták vs. konzervatívok)*. Az észak-afrikai ország politikai diskurzusának a legmeghatározóbb kérdése, hogy az iszlám vallásnak milyen szerepet kell betöltenie a társadalomban. Csicsmann László szerint [az iszlamisták mérsékelt ága számára az iszlám egy olyan referenciakeret, mint Európában a kereszténydemokrata pártok számára a kereszténység](#). Az iszlám vallásnak e szerepétől nem független a társadalom modernizálásával (a [nők örökösödése](#), a kisebbségek jogainak kiterjesztése, a [homoszexualitás büntethetőségének eltörlése](#)) kapcsolatos kérdés sem. Ami a tunéziai lakosságot illeti, elsősorban a városokban és a partvidéken élők vallottak liberálisabb, szekulárisabb, progresszívebb nézeteket, elutasítva az iszlamisták merev politikáját; a vidéki – elsősorban kisebb falvakban élő, gyakran kevésbé iskolázott – lakosság sokkal inkább támogatta a hagyományos iszlám nézeteken alapuló konzervatív politizálást.
2. *A „jázmínos forradalom” örökségéhez való viszony*. A tunéziai társadalom [egy jelentős része](#) (2014-es adatok szerint 35,2 százaléka) nosztalgiával keverődő vágyakozással tekint a Habib Burgiba és Ben Ali elnöksége alatti politikai rendszerre (annak autoriter jellege ellenére). Közéjük tartoznak értelemszerűen azok, akik az önkényuralom időszakában a politikai és gazdasági elithez tartoztak, az új rendszerben pedig kiszorultak a privilegizált

körből. Akárcsak azok a választópolgárok, akik az iszlamista fordulat és a romló gazdasági mutatók miatt kerültek a korábbinál rosszabb anyagi helyzetbe. Velük szemben áll az a tábor, amelynek tagjai az autoriter rendszer idején szenvedtek el hátrányokat. Ők azok, akik ellenzik a restaurációt vagy akár csak a „rég rendszer” prominens szereplőinek a döntéshozói pozícióba emelését.

3. *Minimális vs. fokozottabb állami intervenció.* A tunéziai politikai térszegmentálását meghatározza továbbá az elitnek és a választóknak a gazdaságpolitikai kérdésekhez és azokkal összefüggésben az állami intervencióhoz való viszonya. E téren a pártok és a választói táborok közötti fő törésvonal a korlátozottabb, illetve a fokozottabb állami beavatkozást preferálók között húzódik meg. Ez tulajdonképpen a hagyományos gazdaságpolitikai tényezőkön alapuló baloldali–jobboldali közötti megosztottságnak felel meg.

Az 1. és a 2. törésvonal (ideológiai-kulturális dimenzió) sokkal meghatározóbb Tunéziában, mint a 3. (gazdasági-elosztási dimenzió). E törésvonalak ismerete segítségünkre van a tunéziai pártrendszer alakulásának, az egyes pártoknak a politikai palettán való elhelyezkedésének, a releváns konfliktusok miértjeinek a megértésében.

A TUNÉZIAI PÁRTRENDSZER FŐBB JELLEMZŐI ÉS PÁRTJAI

Tunéziában – [a 2019. július 1-jei adatok szerint](#) – 219 párt ügködött azon, hogy az októberben megrendezésre került törvényhozási választásokon elnyerje a választók bizalmát. Ez egyértelműen mutatja a pártrendszer instabilitását.

Tunéziában a pártok egy része a „jázminos forradalmat” követően alakult meg, a többiek pedig az autokrácia éveiben csak illegalitásban működhetett. A nemrégiben alapított pártok zöme tehát nem rendelkezik mély gyökerekkel, kisebb a társadalmi beágyazódottságuk, továbbá a politikai professzionalizációjuk még nem ment végbe. Következésképpen a tunéziai pártrendszert – a nyugati szisztémákhoz képest – nagyfokú instabilitás jellemzi. Ennek a leggyakoribb megnyilvánulása, hogy a parlamentben helyet foglaló frakciók képviselőit a nyugatiaknál kevésbé köti a frakciófegyelem: [többször is előfordult](#), hogy a politikai csoportjuk hivatalosan kialakított álláspontjával ellentétesen szavaztak, illetve hogy egyesek – egy-egy fontosabb kérdéssel kapcsolatos eltérő álláspontjuk esetén – kilépnek az adott pártból és frakcióból, és új politikai szerveződést alakítanak ki. E jelenség legszembetűnőbb példája a Nidá Túnisz és annak parlamenti frakciója volt, amelynek összetétele 2015 és 2019 között háromszor is megváltozott: a 2015 végén kilépők megalapították a Masru Túnisz nevű pártot, a 2018-ban távozóak még abban az évben létrehozták a Nemzeti Koalíció nevű frakciót, amely 2019-ben Tahia Túnisz néven politikai párttá

alakult. 2018 októberében a Szabad Hazafias Unió (UPL) beolvadt a Nidá Túniszba, de a tagjai már idén júniusban [bejelentették](#), hogy kilépnek, és újraalapítják régi pártjukat.

A pártfegyelem és a professzionalizálódás hiánya alól az egyetlen kivételt az iszlamista Ennahda jelenti, amelyet erős belső kohézió jellemez. Noha náluk is vannak [jelentősebb belső ellentétek](#), a viták nagyon ritkán vezetnek kilépéshez. Ennek minden bizonnyal az az oka, hogy a párt idejekorán felismerte, hogy mivel az észak-afrikai országban a [választópolgárok közel kétharmada inkább laikus, míg egyharmada \(mérsékelt\) iszlamista nézeteket vall](#), csak egységes fellépés esetén van esélyük a választások megnyerésére. A párt a káderképzés terén is élen jár: Hammametben [képzési központot nyitott](#), ahol a fiatal iszlamisták többek között politikatudományt és geopolitikát tanulnak, továbbá Tunézia történelméről hallgatnak előadásokat.

2019 nyarán a legfőbb politikai pártok az alábbiak voltak:

1. *Ennahda*. A 2016-ig az egyiptomi Muszlim Testvériséggel szimpatizáló mérsékelt iszlamista pártot 1981-ben alapították. 2011 óta folyamatosan kormányon volt, mindig szekuláris pártokkal való együttműködésben. A párton belül megmutatkozik a társadalom iszlamizálását üdvözítőnek tartó idősebb, illetve a vallás szerepét jóval rugalmasabban kezelő fiatalabb párttagok közötti ideológiai ellentét. A párt vezetője, Rásid Ganúsi a londoni száműzetése során számos olyan írást jelentetett meg, amelyben az iszlám és a demokrácia összeegyeztetésére tett kísérletet. [Világossá tette](#), hogy pártja nem az iráni, hanem a szekuláris nemzetállamot az iszlám elvek követésével összeegyeztető [erdoğani török modellt](#) kívánja alkalmazni Tunéziában. Az [Ennahda szerint](#) egy olyan demokratikus állam felépítésére van szükség, amely valamennyi állampolgára számára biztosítja a legfőbb polgári és politikai szabadságjogokat. Ugyanakkor [egy es elemzők](#) valószínűnek tartják, hogy a párt a 2016-os látványos politikai fordulatát követően sem szakított meg minden kapcsolatot a Tunéziában is jelen lévő radikális iszlamista mozgalmakkal. A „jázminos forradalom” után létrejött új politikai rendszer egyik legnagyobb nyerteseként elutasítja a demokratikus átalakulás előtti időkhöz való visszatérést, ugyanakkor hajlandó együttműködni olyan pártokkal is (pl. Nidá Túnisz), amelyek soraiban annak idején meghatározó szerepet betöltő személyek is helyet foglalnak. A párt nézeteivel nem ellentétes a piacgazdaság.
2. *Méltóság Koalíciója (Al-Karama)*. 2019 februárjában alapított iszlamista ([szalafista irányultságú](#)), nacionalista, [franciaellenes párt, amely támogatja, hogy az alkotmány a sariára hivatkozzon](#). Elutasítja a lány- és fiúgyermekeknek az örökségből való azonos részesedését, egyetért a homoszexuálisok büntethetőségével és a halálbüntetés alkalmazásával. Az [Ennahdával hajlandó lenne koalícióra lépni](#), ugyanakkor a [Tunézia Szívében nevű formációval mindenfajta együttműködést elutasít](#). A párt kiáll a forradalom öröksége mellett.
3. *Nidá Túnisz*. A szociáldemokrata ideológiájú laikus pártot, amely több, az autoriter rendszer évtizedeiben (vezető) politikai funkciót betöltő személyiséget

is tömörít, 2012-ben alapította Bédzsi Káid esz-Szebszi. [2016-ban a fia, Hafed Káid esz-Szebszi került a párt élére, ezért több tag is a kilépés mellett döntött.](#) A párt elsősorban az iszlamista Ennahda riválisaként jött létre, így nagy csalódást okozott a választópolgároknak és a párttagság egy részének, hogy a 2014-es választások megnyerését követően – a parlamenti többség biztosítása érdekében – koalícióra lépett az iszlamistákkal. A Nidá Túnisz fontosnak tartja a társadalom modernizálását: ennek jegyében síkra szállt többek között a [nők nem muszlim férfiakkal kötendő házasságát tiltó törvény eltörlése](#), valamint a [leány- és fiúgyermeknek a szülői örökségből való azonos részesedése érdekében.](#) (Ez utóbbit a mai napig [nem sikerült elfogadtatni](#) a tunéziai parlamentben.)

4. *Tahia Túnisz.* A hatalmat 2016–2019 között gyakorló kormányfő, Jusszef Sahíd vezetésével 2019 januárjában megalapított laikus párt nagyjából a Nidá Túnisznak a pártból kiábrándult egykori tagjait tömöríti. Ideológiáját tekintve (szociáldemokrácia, Habib Burgiba szellemi örökségének követése stb.) nehezen különíthető el attól, ám választási győzelem esetén [elutasítana mindenféle együttműködést az Ennahdával.](#) Az egyetlen lehetséges koalíciós partnernek a szintén laikus, modernista, szociáldemokrata ideológiájú – és a közvélemény-kutatások szerint a parlamenti bejutásra esélytelen – Masru Túniszt tekinti.
5. *Masru Túnisz.* A Nidá Túniszból kilépett képviselők által 2016 márciusában létrehozott progresszista, szekuláris párt, amely szintén [követendőnek tartja Habib Burgiba szellemi örökségét.](#) Ideológiáját tekintve nehezen különíthető el az anyapárttól.
6. *Demokrata Irányzat.* 2013-as alapítású, szociáldemokrata irányultságú laikus párt, amely a [választási programja középpontjába a korrupció és az adókerülés elleni küzdelmet állította.](#) A párt kiáll amellett, hogy a nők a férfiakkal azonos mértékben részesedhessenek az örökségből, továbbá támogatja a közoktatás állami finanszírozásának a növelését. A párt vezetőjét, [Mohamed Abbut Ben Ali elnöksége idején a politikai nézetei miatt bebörtönözték.](#)
7. *Népi Front.* 2012-es alapítású, szociáldemokrata irányultságú laikus gyűjtőpárt, amely egy tucat kisebb – baloldali, nacionalista, zöld – politikai pártot, valamint független képviselőket tömörít. Eredetileg az Ennahda és a Nidá Túnisz mellett egy „harmadik választási lehetőséget” kívánt megjeleníteni a választópolgárok számára. A párt a [fokozott állami intervenció és a szociális segélyek növelése](#) mellett tör lándzsát. A 2014-es választások előtt mindenféle együttműködést [kizártnak tartott az Ennahdával, ugyanakkor a Nidá Túnisszal hajlandó lett volna együttműködni egy „széles körű, demokratikus, progresszív koalíció” keretében.](#)
8. *EttakatoI.* 2002 óta létező szociáldemokrata párt, amely az autoriter rendszer idején a [Ben Alival szembeni demokratikus ellenállás egyik példája](#) volt. A párt 2011-től részt vett az Ennahda vezette kormánykoalícióban. A Szociálista Internacionálé tagja.

9. *Népi Mozgalom*. 2005-ös alapítású, [szocialista ideológiájú, pánarabizmust](#) hirdető párt, amely a gazdaságpolitika terén a fokozottabb állami intervenció mellett áll ki.
10. *Szabad Desztúr Párt*. A 2013-ban Desztúr [„alkotmány”] Mozgalom néven megalapított szuverenista, etatista világi párt Ben Ali (és Burgiba) elnöknek a politikai életből eltávolított egykori híveiből áll. A párt nyíltan iszlám- és Ennahda-ellenes, támogatja az állami intervenció fokozását, és [nem kíván együttműködni egyetlen politikai formációval sem](#). Elsősorban a Nidá Túnisznak az Ennahdával való koalíciókötés után csalódottá vált egykori szimpatizánsainak a szavazatára számíthat. Támogatottsága 2019 előtt nagyon alacsony volt, szinte mérhetetlen a közvélemény-kutatók számára.
11. *Afek Túnisz*. Liberális, progresszista jobbközép párt, amely elsősorban az adó- és a munkanélküliség csökkentését tartja fontosnak. A párt emellett [a hadsereg létszámának](#) a növelése mellett is kiáll.
12. *Ais Túnisz*. 2018-as alapítású populista párt. A négyszázezer tunéziai körében végzett felmérés alapján kidolgozott választási programjának középpontjában [a politikusok bizonyos privilégiumainak az elvétele, korrupcióellenesség és a bűncselekményekkel szembeni szigorúbb fellépés](#) áll. A párt megfogalmazása szerint programjuk a felmérésben részt vett tunéziaiak által felvetett problémákra kínál megoldást. Következésképpen kiemelt feladatoknak tartják [a munkanélküliség csökkentését, az állami szolgáltatások hatékonyságának növelését és a megélhetési költségek csökkentését](#).
13. *Tunézia Szívében*. A „Tunéziai Párt a Társadalmi Békéért” nevű politikai formációra alapult populista pártot 2019 nyarán jegyezték be. Vezetője a „[maghreb Berlusconiént](#)” emlegetett Nabíl Karui üzletember, a tunéziai Nesszma Televízió tulajdonosa. A párt programjáról egyelőre keveset lehet tudni, de Karui kiemelte, hogy ők az „[emberek problémáinak a megoldására](#)” helyezik a hangsúlyt. Karui televíziója rendszeresen beszámol tulajdonosának jótékonyági fellépéseiről.

Bár (egyelőre) nem alakult politikai párttá, Tunézia legnagyobb szakszervezete, a [Tunéziai Általános Munkásszövetség \(UGTT\)](#) igencsak meghatározó szerepet játszik az észak-afrikai ország politikai életében. Ugyanis nem csupán ahhoz van hatalma, hogy megbénítsa az ország életét – mint ahogy tette azt idén januárban, amikor több mint hétszázezer munkavállaló sztrájkolt, miután a kormány az [IMF által folyósított hitel ajánlásai](#) alapján befagyasztotta a közszférában dolgozók bérét, és egyéb megszorító intézkedéseket léptetett életbe –, hanem az „arab tavasz” által elnyert szabadságok védelmezőjeként óriási tiszteletnek is örvend (a 2011-es nemzeti párbeszédben betöltött szerepéért [Nobel-békedíjat is kapott](#)). Az UGTT jövője egyelőre kérdéses. Habár felmerült, hogy a szakszervezet párttá alakulva részt vesz a 2019-es választásokon, ez [végül nem történt meg](#). Ehelyett inkább egy társadalmi-gazdasági program kidolgozására tett ígéretet, amelyet 2019 augusztusa során el is juttattak a választáson induló pártoknak.

KONKLÚZIÓ

Tunéziának a 2011-es „jázminos forradalmat” követően számos gazdasági, társadalmi és belbiztonsági problémával (infláció, munkanélküliség, terrorizmus stb.) kellett szembenéznie. A Ben Ali elnök nevéhez fűződő autoriter rendszer bukása után hatalomra került – előbb iszlamista, majd baloldali szekuláris vezetésű – kormányok nem tudták enyhíteni az országot sújtó legégetőbb problémákat, így egyre gyakoribbá váltak a tüntetések, kormányellenes demonstrációk.

Ráadásul a 2014-es választásokat követően a Nidá Túnisz politikai elitjének és szavazóinak egy jelentős részét csalódottsággal töltötte el, hogy pártjuk, amely az Ennahda leváltását tűzte ki az egyik legfőbb választási céljának, az ország kormányozhatósága érdekében mégis koalícióra lépett az iszlamista párttal. A 2019. őszi választásokon részt vett pártok között nem ritkán kibékíthetetlen ellentét húzódik az iszlám vallás társadalmon belül betöltött szerepét, valamint a „jázminos forradalom” örökségének megítélését illetően. Emellett az állami intervenció szükséges mértéke kapcsán is eltérő álláspontra helyezkednek a pártok, még ha ez az ellentét sokkal kevésbé is tűnik kibékíthetetlennek.

2019 őszén a tunéziai törvényhozási és elnökválasztásokat e társadalmi-gazdasági és politikai kontextusban rendezték meg.